

**SJEĆANJA PRIGODOM 20. OBLJETNICE UTEMELJENJA
STANICE ZA ISPITIVANJE PROIZVODNIH VRIJEDNOSTI
GOVEDA U VARAŽDINU
(1975. DO 1995.)**

R. Šic

Zamisa o potrebi i stvaranju programiranog uzgoja bikova za potrebe centara za umjetno osjemenjivanje dugo je bila razmatrana u stručnim krugovima veterinaru i agronoma selekcionera. Početkom sedamdesetih godina /1972./ ta je zamisao dobila stvarnije oblike kao i sliku puta ostvarivanja. Raspravljalo se o planu i programu, procjenjivana je vrijednost krava aktivne populacije kao izvor najboljih mogućih majki nove generacije bikova. Procijenjeni su i mogući očevi na temelju podrijetla, linija i nasljednih proizvodnih vrijednosti predaka kao i potomaka. Ta su razmatranja urodila plodom u konačnom obliku: "PROGRAM GOJIDBENE IZGRADNJE U GOVEDARSTVU HRVATSKE" objelodanjen 1973. godine. U izradi "Programa" sudjelovali su istaknuti stručnjaci Zavoda za stočarstvo Poljoprivrednog i Veterinarskog fakulteta, agronomi stočari i veterinari reproduktivci voditelji centara za umjetno osjemenjivanje, predstavnici dvanaest stručnih organizacija i tri stručnjaka /koordinatori/ iz Republičkih tijela.

Stvoreni "Program" trebalo je tada smjestiti u realne okvire i sredinu da bi mogao započeti zadanim mu radom.

Koncem 1973. i početkom 1974. godine došlo je do povezivanja Središnjeg zavoda za razmnožavanje i uzgoj domaćih životinja iz Zagreba /direktor dr. sci. Hrvoje Pavuna/ i Veterinarske stanice, Centra za umjetno osjemenjivanje iz Varaždina /direktor dr. sci. Božidar Šimunić/, pa je na temelju utvrđene poslovno-tehničke suradnje Centar za u. o. preuređen u "STANICU ZA ISPITIVANJE PROIZVODNIH SVOJSTAVA GOVEDA".

Ugovorom o poslovno-tehničkoj suradnji obje strane su se složile o prestanku nekih svojih djelatnosti i preuzimanju novih djelatnosti i obaveza sukladno novim organizacijskim oblicima i dužnostima. Utanačeno je da će Centar prestati svojom osnovnom djelatnosti i to:

1. - ukida držanje i upotrebu rasplodnih bikova za proizvodnju doza sjemena za potrebe područja koje pokriva
2. - sve rasplodne bikove predaje Središnjem zavodu za daljnju upotrebu s time da za bikove u vlasništvu centra osigura naknadu po knjižnoj vrijednosti, a za bikove u vlasništvu Centa u Neustadt-Aischu jamči povrat kada vlasnik to zatraži

Dr. sc. Rudolf Šic, dipl. vet. u mirovini

(369)

STOČARSTVO 49:1995 (9-12) 369-372

- 3.- Veterinarska stanica se obvezuje da će nabavljati 100 do 110 000 doza sjemena bikova godišnje od Središnjeg zavoda, proizvedenih po recepturi i načinu pakovanja Centra
- 4.- Centar se obvezuje da će redovito dostavljati Središnjem zavodu utvrđene rezultate polodnosti pojedinih bikova sa svog područja
- 5.- nadzor nad pravilnom upotrebom i primjenom doza duboko smrznutog sjemena obavljat će stručnjaci Centra na svom području
- 6.- sve neuobičajene pojave u pogledu pravilnog rasplodivanja, a mogle bi se odnositi na kvalitetu doza sjemena razmatrat će stručnjaci obiju organizacija

Stredišnji zavod obvezuje se da će:

- 1.- isplatiti novčanu naknadu vrijednosti bikova Centru
- 2.- vratiti bikove u čekanju vlasniku kada to zatraži
- 3.- u ime smanjenog prihoda iz proizvodnje i plasmana doza sjemena Centra osigurati 1000 000 do 110 000 doza po cijeni od 50% prodajne cijene

Veterinarska stanica-Centar za umjetno osjemenjivanje iz Varaždina i Središnji zavod za razmnožavanje i uzgoj domaćih životinja iz Zagreba ovim ugovorom postavili su čvrste temelje novoj, vrlo vrijednoj i potrebnoj organizaciji za unapređivanje uzgoja goveda, što dokazuju uspješan dvadesetogodišnji rad i rezultati.

Početak 1974. god /siječanj-veljača/ započelo je plansko usmjereno oplodivanje odabranih elitnih krava-bikovskih majki sa sjemenom odabranih elitnih bikova iz centara za u. o. i primjenom DS sjemena uvezenog za potrebe PK Vinkovci. Koncem mjeseca studenog oteljena su prva dva muška teleta i odabrana za "Stanicu" i to:

PAVEL K 198 HB 4200	O. Passat K 155	
	M. mb 2313 PK Vci.	oteljen 18.11.74.
NIL K 199 HB 4201	O. Nobe HB 3517	
	M. mb 3319 PK Vci.	oteljen 24.11.74.
U Stanicu dolaze 20. 03. 1975. god s još dva odabrana teleta i to:		
HANIBAL K 200 HB 4245	O. Homer K 147	
	M. Košuta 2557 Virje	oteljen 01. 01. 75
CEKIN SB 74 HB 4443	O. Color V 70	
	M. Cveta 540 N. Gradiška	oteljen 01. 01. 75.

Tako je započela radom Stanica za ispitivanje proizvodnih svojstava goveda i odgoj budućih rasplodnih bikova za potrebe centara, zadruga i privatnika stočara.

Da bi se osigurao programom predviđen broj muške teladi iz usmjerenog parenja svake godine trebalo je u "upute o provođenju testa" ugraditi i neke poticajne mjere za vlasnike natprosječno vrijednih plotkinja-bikovskih majki. Komisija za provođenje programa nakon razmatranja različitih prijedloga prihvatila je poticajne mjere:

- 1.- nakon odabira muškog teleta za test sklapa se ugovor o otkupu teleta za koje se isplaćuje vlasniku 10% viša cijena od dnevnih cijena na sajmu-otkupu
- 2.- nakon završenog testa /365. dana/ za sve mlade bikove odabrane i uključene u centre za u. o. isplaćuje se vlasnicima premija od 500,00 dinara

- 3.- nakon pozitivno završenog biološkog testa na potomstvu kao i zadovoljavajućih morfološko-fenotipskih odlika vlasniku se isplaćuje daljnjih 1 000,00 dinara premije
- 4.- nakon završenog pozitivnog testa na dnevne priraste sinova u progenom testu i proizvodnji mlijeka kćeri isplaćuje se još 2 000,00 dinara premije vlasniku bikovske majke.

Na temelju tako postavljenih materijalno-novčanih poticaja uzgajatelj-vlasnik bikovske majke dobivao je za jednog konačno priznatog rasplodnjaka u smislu fenotipskih odlika znatnu vrijednost. Uz materijalnu dobit dobio je daleko vredniju društveno-moralno priznanje u krugu uzgajatelja simentalke pasmine goveda u Hrvatskoj pa i izvan nje. Ta moralna vrijednost započela je rast od početka akcije odabira budućih bikovskih majki, iako su vlasnici takvih krava već imali visoki ugled u svojoj sredini. To su bili dugogodišnji uzgajatelji, neki već druga, treća generacija, koji su uvijek prihvaćali sve stručne savjete za poboljšanje tipa i oblika, kao i proizvodnju matičnih krava. Poznavali su uzgoje simentalca u susjednim zemljama (Austrija, Njemačka pa i Švicarska/ i nastojali svim silama postići slična stada u svojim gospodarstvima po liku i obliku kao i visini proizvodnje mlijeka i mliječne masti u prvoj ili u prosjeku većeg broja laktacija.

Osjećaj vlastite vrijednosti kao uzgajatelja, postao je veći kada su stočari mogli posjetiti "stanicu" i vidjeti svoje tele kako se razvija u mladog bika. Sljedeći vrlo jak poticaj bio je kada su dijeljene prve premije onim vlasnicima čiji su bikovi dobili ocjenu vrijednosti "sposoban za centre za u. o."

Vlasnici bikova koji nisu postigli takve ocjene nisu bili obeshrabljeni. Naprotiv, bili su potaknuti da i oni uzgoje vrijedno tele, vrijednog bika. Nastalo je vrlo pozitivno nadmetanje u uzgoju boljih matičnih krava, elitnih krava mogućih bikovskih majki, a preko njih i što boljih sinova. Ta težnja za sve boljim jedinkama u vlastitom stadu poticalo je i predvođenje i prikazivanje mladih bikova jedno- dvogodišnjaka u Središnjem zavodu /Križevci/ grupama članova organiziranih udruga. Uspoređivanjem grupa jednogodišnjaka s dvogodišnjacima, a kasnije i sve starijim grupama bikova uz stručna, obrazložena program i cilja uzgoja stvarana je postepeno spoznaja stočara kamo i kako usmjeriti razvoj vlastitog stada.

Mnogi stočari prionuli su stvaranju bikovskih majki iz vlastitog stada, što je tražilo višegodišnji ustrajan rad uz izdašnu stručnu pomoć agronoma selekcionara, kao i stručnu pomoć veterinaru specijalista radi održavanja redovite plodnosti /svake godine jedno tele/. Neki pak stočari krenuli su drugim putem. Nabavili su nekoliko izvanredno dobrih krava, uskladili prehranu, povisili proizvodnju mlijeka i zatim zatražili pregled i ocjenu komisije i na temelju utvrđenih vrijednosti uvrštenje u stado matičnih krava-bikovskih majki. Na ta dva načina nastale su veće grupe bikovskih majki u jednoj staji, jednog vlasnika /od 4 do 9 grla/. Stvaranje bikovskih majki dokaz je i pozitivnog psihološkog utjecaja "Programa" na stočare.

Izazvano natjecanje pridonijelo je uspješnom popunjavanju "Stanice" proizvedenom i odabranom muškom teledi, a time i broju uzgojenih mladih bikova.

Radost zbog dobivene premije, one prve od 500.00 din, kada je bik ušao u upotrebu centara, mogla se razabrati na licima primatelja. To je bila "tiha unutarnja radost" u

iskazivanju skromna, svojstvena našem mentalitetu stočara, ali se mogla vidjeti na odsjaju zadovoljnog lica, pa i suze u očima nekih žena.

Ovi najnapredniji uzgajatelji našeg simentalskog goveda odjednom su postali svijesni da im je vraćen ugled i poštovanje kao korisnih građana svoje domovine. To je bio drugi psihološki poticaj stvaranju boljih jedinki goveda simentalske pasmine.

Treći, izvanredan poticaj bio je upisivanje imena, prezimena i uzgajačke organizacije vlasnika bikovske majke bika u Katalog bikova počevši od 1979. godine (i dalje u svakom novom katalogu). Na taj način vlasnici mogu pratiti rast i razvoj "svojih bikova" tijekom više godina, do izlaska iz upotrebe u dobi od 8 do 11 godina, kao i postignute ocjene za tip, oblik i klasu u različitoj dobi bika. Uz navedene podatke mogu pratiti i postignute rezultate proizvodnje njihovih sinova (tov-dnevni priratsi) i kćeri (količina mlijeka u prvoj laktaciji).

Najveću radost doživjeli su oni stočari čiji su bikovi bili proglašeni "elitnim bikovima" na temelju izvanrednih proizvodnih rezultata svojih muških i ženskih potomaka.

Dana 27. rujna 1995. godine, nakon dva desetljeća napornog, savjesnog, iznad svega stučnog rada dano je zasluženno priznanje "Stanici" u prisutnosti gospodina ministra za poljoprivredu Ivice Gažija i ministra u vladi Republike Hrvatske dr Ivana Majdaka, prof. dr Marka Tadića, direktora Uprave za veterinarstvo Hrvatske, dr Zvonimira Sabatija, župana Županije Varaždinske, gospodina ing Alfreda Obranića, gradonačelnika grada Varaždina, dr Dubravka Viduča, direktora Centra za reprodukciju stočarstva u Hrvatskoj i mr. Zlatka Dominikovića, ravnatelja Hrvatskog stočarskog selekcijskog centra, većeg broja veterinarara, agronoma kao i poznatih stočara vlasnika bikovskih majki.

U razdoblju od 20 godina, u "Stanicu za ispitivanje proizvodnih svojstava goveda" (danas: Stanica za performans test) ušlo je ukupno 1098 muške teladi, a pozitivno završilo test 945 bikova koji su predvedeni na ocjenu po komisiji.

Struktura i namjena bikova po komisiji bila je:

- za centre za u.o.	353 ili 37,276%
- za prir.prip. s ocjenom za u.o.	13 ili 1,373%
- za prirodni pripust	327 ili 34,53%
- za prir.prip. otišli na klanje	117 ili 12,355%
- izlučeni po komisiji	131 ili 13,862%

Od 353 bika za centre, najviše ih je preuzeo Središnji zavod - Centar za reprodukciju tj. 253 ili 71,671%. Zatim Veterinarska stanica Slavonski Brod CUO 67 ili 18,98%, i Osijek, Centar za stočarstvo 27 ili 7,649%. Centri izvan Hrvatske 4 ili 1,133%.

Navedeni brojevi raspoređenih bikova potvrđuju ostvarenje plana i programa na najbolji način, moguć u našim prilikama, a time zasluženno priznanje "Stanici za ispitivanje proizvodnih svojstava goveda" odnosno pod novim imenom "Stanica za performans test" bez oznake za koju vrstu životinja.